

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามทุก ๆ ด้าน เพื่อให้สามารถดำรงตนและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ตลอดจนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยมีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแม่บทในการจัดการศึกษาของรัฐในการถ่ายทอดวัฒนธรรมและสร้างภูมิปัญญาให้แก่สังคม อย่างไรก็ตามหลักสูตรจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้นำหลักสูตรไปใช้ เพราะถ้าไม่มีการนำหลักสูตรไปใช้จะไม่มีการเรียนการสอนเกิดขึ้น (บุญมี เจริญอด, ม.ป.ป.)

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เป็นหลักสูตรที่บังคับใช้ทั่วประเทศ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 จากการติดตาม การประเมินผล และการวิจัยการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2531) พบว่าปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรด้านการเรียนการสอนเป็นปัญหามากที่สุด รองลงมาได้แก่ ตัวหลักสูตร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสื่อตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับวีระยุทธ วิเชียรโชติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2521) กล่าวว่าหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เป็นหลักสูตรที่ดีแต่การนำไปใช้ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร โดยเฉพาะในเรื่องการฝึกอบรมครู การสร้างสื่อ การปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และความร่วมมือขององค์กรในท้องถิ่น และสอดคล้องกับความคิดเห็นของ อารี สัพพณี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2531) ที่ได้กล่าวไว้ว่า "...เป้าหมายของหลักสูตรนั้นมุ่งพัฒนาตัวเด็ก จึงต้องมีการปรับยึดหยุ่นเนื้อหาของหลักสูตร โดยจัดให้เอื้อต่อการเรียนการสอนตามสภาพของท้องถิ่น อันจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร"

จากการติดตามการประเมินผล และการวิจัยการใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ดังกล่าวข้างต้น นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรในบางด้านที่เป็น ปัญหา ตามความจำเป็นและเหมาะสมให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การ ปกครอง และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และมีผลกระทบต่อโดยตรงต่อทัศนคติและการดำเนินชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพสังคม ไทยมีแนวโน้มที่จะพัฒนาจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม

จากสภาพปัญหาและเหตุผลความจำเป็นดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ ปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เป็นหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และประกาศใช้ทั่วประเทศ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ใน ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นมา ซึ่งประเด็นสำคัญของหลักสูตรมุ่งเน้นให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมใน การพัฒนาหลักสูตร ทั้งให้คำนึงถึงความหลากหลายของท้องถิ่นที่แตกต่างกันทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นหลักสูตรฉบับนี้จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นจัดทำ รายละเอียดในส่วนที่เป็นของท้องถิ่น ได้ตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เพื่อให้ผู้เรียน ได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ จากท้องถิ่นและเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความคิด และความ ผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534) จุดเน้นดังกล่าวสอดคล้อง กับแนวความคิดของ สมิตร์ คุณานุกร (2523) ที่กล่าวไว้ว่า เพื่อให้การใช้หลักสูตรมี ประสิทธิภาพเหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับหรือขยายเนื้อหา เพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ที่ถูกต้อง เหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ เพราะแต่ละ ท้องถิ่นมีความแตกต่างในการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม และประเพณี นอกจากนี้หลักการของ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดไว้ว่า เป็น การศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนา หลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น คือ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมเนื้อหา รายละเอียด กระบวนการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เพื่อเอื้อประโยชน์ให้ผู้เรียน มีความรู้ ประสบการณ์ที่จะนำไปพัฒนาตนเอง ครอบคลุมและสังคม ตลอดจนส่งเสริมความ ถนัด ความสามารถพิเศษและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และท้องถิ่น ดังนั้น หลักสูตรท้องถิ่นจึง เป็นเจตนารมณ์สำคัญของหลักสูตรปรับปรุงที่ท้องถิ่นต้องช่วยพัฒนาหลักสูตร ระดับท้องถิ่นขึ้น โดยเพิ่มเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือ เสริมประสบการณ์ แผนการสอนที่เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น หรือจัดทำหลักสูตรระดับ ท้องถิ่นขึ้นมาใหม่ ในกรณีที่ เป็นความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น แต่หลักสูตรไม่ได้กำหนดให้ เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) นอกจากนี้แผนพัฒนาการ ศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ การพัฒนาการศึกษา ในระดับประถมศึกษา เพื่อให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานทางวิชาการ และทางด้านอาชีพ เหมาะสมกับวัย และสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและสังคม รวมทั้งมีนโยบาย ในการส่งเสริมและสนับสนุนท้องถิ่นที่มีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการ เช่น จัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น จัดสรรงบประมาณให้ดำเนินการปรับปรุงและสร้างหลักสูตรท้องถิ่น (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2535)

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ในฐานะหน่วยงานทางการศึกษาที่มีหน้าที่ รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา โดยมีโรงเรียนในความรับผิดชอบทั้งหมด 421 โรงเรียน 21 สาขา ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กตั้งอยู่ในท้องถิ่น ทุรกันดาร การคมนาคมลำบากในบางฤดูกาล ในด้านคุณภาพการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษา

ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530–2534) ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ได้สรุปปัญหา ด้านคุณภาพการศึกษาไว้ว่า คุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนยังไม่ดีพอ อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ในกลุ่มทักษะและกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต นอกจากนี้อัตราการตกซ้ำขึ้นและออก กลางคันมีอัตราสูง อันเนื่องมาจากใช้หลักสูตรไม่เหมาะสมกับสภาพ โดยเฉพาะไม่ปรับให้ สอดคล้องกับท้องถิ่น

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดน่าน จึงได้กำหนดนโยบายและมาตรการไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี 2536 ไว้ดังนี้คือ

ด้านนโยบาย เร่งรัดการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อให้เด็กที่มีอายุใน เกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ได้เข้าเรียนระดับประถมศึกษาจนจบหลักสูตร โดยการช่วยเหลือ สนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมกับเด็ก และสภาพของท้องถิ่น

ด้านมาตรการ ส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตรง ตามหลักสูตร เหมาะสมกับท้องถิ่น (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน, 2536)

เพื่อเป็นการสนองนโยบายและมาตรการดังกล่าว ในแผนงานปรับปรุงคุณภาพ การศึกษาระดับประถมศึกษา ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ได้กำหนดโครงการ พัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและปัญหาของท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาหลักสูตรฉบับท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น โดยเน้น ให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียน การสอน และการวัดประเมินผล ให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตามศักยภาพที่มีอยู่

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับผู้วิจัยทำหน้าที่หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ซึ่งมีภารกิจและบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนา หลักสูตร จึงสนใจที่จะสำรวจสภาพและปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร ระดับท้องถิ่นตาม หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูในโรงเรียน ประถมศึกษา ส่งทศสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ตามแนวปฏิบัติของกรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ว่ามีสภาพอย่างไรและมีปัญหาอะไร ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำเสนอสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ได้นำไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ยังผลให้เกิดประโยชน์แก่โรงเรียนและการนำหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปใช้ได้บรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจสภาพการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน
2. เพื่อสำรวจปัญหาการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งสำรวจเฉพาะสภาพและปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ในปีการศึกษา 2536 จำนวน 421 โรงเรียน ทั้งนี้ไม่รวมโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรของกรมวิชาการ จำนวน 5 โรงเรียน และโรงเรียนสาขา จำนวน 21 โรงเรียน
2. ผู้วิจัยมุ่งสำรวจสภาพและปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 1-3 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ในปีการศึกษา 2536 ตามแผนการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของกรมวิชาการ โดยมีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

- 2.1 การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.2 การปรับกิจกรรมเสริม
- 2.3 การปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชา
- 2.4 การปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว
- 2.5 การจัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่
- 2.6 การจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาชิ้นใหม่
- 2.7 การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรชิ้นใหม่

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สภาพ หมายถึง ลักษณะการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา

ปัญหา หมายถึง เรื่องที่ทำให้เกิดความขัดข้องหรือข้อสงสัย ซึ่งทำให้การดำเนินงานไม่ได้ผลตามจุดมุ่งหมาย

การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน โดยการปรับและ/หรือขยายหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ก่อนที่จะนำไปใช้สอนจริง ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการจัดทำตามข้อกำหนดในโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้มากที่สุด

หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ครูผู้สอน หมายถึง ครูที่ปฏิบัติการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2536 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน

เอกสารประกอบหลักสูตร หมายถึง เอกสารที่ใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนของครูและนักเรียน ซึ่งได้แก่ คู่มือครู คู่มือการเรียนการสอน หนังสือเรียน หนังสืออ่าน เสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด ใบความรู้ บัตรงาน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ได้ทราบสภาพและปัญหาในการดำเนินงานพัฒนา หลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อจะได้ปรับปรุงการดำเนินงานการพัฒนาหลักสูตร ระดับท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. เป็นแนวทางแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ในการปรับปรุงการใช้ หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษาให้ดีขึ้น

การนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 5 บท พร้อมทั้งรายการอ้างอิงและภาคผนวกดังนี้คือ

บทที่ 1 บทนำ

กล่าวถึง ความเป็นมาความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การเก็บ

รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ประโยชน์ของการวิจัยและลำดับขั้นในการเสนอผล
การวิจัยตามลำดับ

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กล่าวถึง ทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
หลักสูตรระดับท้องถิ่นในโรงเรียน

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย
กล่าวถึง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บ
รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
กล่าวถึง การวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับในแบบสอบถาม โดยนำเสนอผล
การวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย
กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การสรุปผลการวิจัย
การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ
ในส่วนสุดท้ายเป็นบรรณานุกรมและภาคผนวก